

МОДНІ ТЕНДЕНЦІЇ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

У кожному суспільстві чи колективі протягом якогось історичного періоду встановлюють певні правила вимови, словотворення тощо, тобто люди наслідують мовні зразки, які відповідають літературним та естетичним смакам. Наші сучасники здебільшого не байдужі до проблем рідної мови, намагаються дотримуватися мовних норм. Проте окремі особи, не знаючи української мови і прагнучи бути оригінальними, утворюють або просто копіюють якісь «престижні», «сучасні», на їх переконання, елементи слововживання, незважаючи на те, що такі одиниці можуть бути (за сприйманням інших) негарними, вульгарними, ненормативними тощо. Наслідують здебільшого фрази соціально авторитетних (на чийсь думку) мовців, ураховуючи соціально-територіальні («місто – село»), соціально-професійні («еліта – простий народ»), часові («нове – старе») та ін. чинники. Пропоновані мовні варіанти часто нижчі в системі цінностей колективу, але більш експресивні, тому їх і наслідують, а отже, проблема культури й чистоти мови залишається актуальною.

У сучасній українській мові діють такі тенденції: а) повернення до національних традицій, усунення явищ та ознак, не властивих українській мові, відродження її питомих властивостей. Так, дітям усе частіше дають традиційні імена (*Дарина, Микита*); установи, товари та ін. називають питомими словами (поїзд «*Оберіг*»); уживають слова *наразі (у цей момент), поспіль (підряд)* або звертаються до співрозмовника: «**Пане Володимире!**», що підкреслює «українськість» мовця; б) заперечення традиційних мовних норм, їх порушення й поступова вульгаризація мови. Унаслідок демократизації суспільно-політичного життя, послаблення морально-етичних й естетичних норм, розширення кола носіїв нашої мови частина мовців прагне до зближення усно-розмовної та книжно-писемної сфер функціонування української, зняття її норм. Пропагується простота мови, масове використання стилістично зниженої лексики (діалектних, жаргонних, лайливих слів тощо) як засіб вираження авторської невимушеності й розкутості через демонстративне відкидання морально-етичних та естетичних цінностей радянської доби: *бабки, косити під кого* («удавати з себе»), *крутитися, ляпати, наїжджати, предки, тусуватися* («спілкуватися, відвідуючи якісь зібрання»), *шифруватися* («переховуватися»). Тепер намагаються писати «живою» мовою, з

обмеженим «редакторським утрочанням». Така ненормативність і вульгаризація сучасної літературної мови ЗМІ, художніх творів знижує як художній їх рівень, так і серйозність обговорюваних проблем. Однак, на нашу думку, не можна допускати використання суржику та лайливих слів політиками й державними діячами; в) макаронізація мови, тобто неконтрольований потік іншомовних запозичень у мову молоді, фахівців окремих галузей (комп'ютерників, підприємців, представників шоу-бізнесу). На жаль, більшість людей не замислюється, що нашу мову засмічено зайвими словами (*мен, о'кей, паті*), а ми забуваємо питому лексику (*чоловік, гаразд (добре), вечір*). Дітей часто називають іноземними (*Крістіна*) та спотвореними російськими іменами (*Альона, Євгеній*), а організації – іншомовними одиницями, іноді цілком не пристосованими до норм української мови. Бездумне вживання запозичень, перекручування їхнього змісту і спотворення звукового оформлення перетворює мову на мішанину нелітературних слів.

Дія цих тенденцій може або сприяти розвитку української, наближенню мовлення до мовної реальності, або призводити до сповільнення в нормування мови, її вульгаризації та засмічення, несприйняття деякими мовцями.

Отже, освічена людина, усвідомлюючи значення рідного слова для розвитку культури нації, не повинна бездумно засмічувати українську зайвими одиницями (суржиком, запозиченнями та ненормативними словами), а має дбати про рідну мову, про правильність і чистоту свого мовлення.

Горбунова К.
НТУ «ХПІ»

ЯВИЩА АНІМІЗМУ, ФЕТИШИЗМУ І ТОТЕМІЗМУ В УКРАЇНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРІ

Тема української культури та традицій є, на мою думку, однією з найцікавіших тем для дослідження. Своєрідність української культури визначено географічними умовами, особливостями історичного шляху, також взаємодією з іншими етнокультурами та багатьма іншими чинниками, які певним чином сприяли розвитку нашої рідної культури.

Важливим історичним етапом розвитку культури стало прийняття християнства (988). Докладніше хотілося б розглянути українську міфологію, яка містить міфи про сутність і походження явищ природи, про походження людини (антропогенічні), про богів (теологічні), про вини-

кнення Всесвіту (космогонічні), про неминучу загибель світу (есхатологічні) тощо.

В українській міфологічній традиції багато уваги приділялося природним стихіям, явищам навколишнього світу, різноманітним життєвим випробуванням, із якими стикається людина. Усі ці сюжети, максимально наближені до щоденного побуту селян, описано як у народній творчості українців, так й у творах таких відомих авторів, як Тарас Шевченко, Леся Українка та ін. Утрачаючи своє первісне значення, міфологічні персонажі поступово набували характеру художньо-поетичних образів усної народної творчості. Українська міфологія ілюструє прагнення людини пояснити й упорядкувати навколишній світ, розкрити єдність людини та природи, а також має виразний національний колорит і художню та образну своєрідність.

Ще однією особливістю української міфології є поєднання християнських релігійних уявлень із язичницькими віруваннями, наявність взаємопереплетених елементів анімізму, фетишизму й тотемізму.

Анімізм (від лат. *anima* – душа) – віра в існування душі й духів, які керують матеріальним світом, зокрема в українській міфології це віра в наявність душі чи духу в кожній речі або явища навколишнього світу. Так, душа як безтілесна копія тіла, може існувати самотійно як за життя, так і після нього.

Анімізм – це також вірування первісних людей, віра в існування духів, одухотворення сил природи, тварин, рослин і предметів, приписування їм розуму, дієздатності й могутності. Звідси виникають погребальний культ, культ предків і розвиток вірувань в загробне існування душі, потойбічне життя. Анімізм тісно пов'язаний із практикою табу (заборони на певні дії, що стосуються якоїсь істоти або предмета). Згідно із цими віруваннями, кожна річ у світі має душу або дух. Намагання підкорити сили природи призвело до появи чорної та білої магії. Анімізм властивий традиційним уявленням та віруванням українців, їхній календарній і родинній обрядовості. Але найвиразніше анімістичними віруваннями позначено українську демонологію. Її образи – це фантастичні, зооморфні чи антропоморфні істоти, які наділені людськими властивостями та можуть впливати на живу й неживу природу.

Одухотворювалися й природні явища – грім, блискавка, вихор тощо. Згодом ці образи втратили свої демонологічні риси і стали художньо-фантастичними персонажами фольклору. Якщо згадувати народні казки, легенди, українські міфи, то майже завжди в них наявні ознаки анімізму, тобто можна упевнено твердити, що українська куль-

тура не могла би існувати без своїх традиційних уявлень про природу, які склалися протягом століть на наших землях.

Тотемізм – сукупність релігійних уявлень та вірувань про існування надприродних зв'язків між певною родовою групою людей і певним видом рослин чи тварин. Елементи тотемізму залишилися в обрядовості і звичаях українців (в обрядах водіння кози тощо). Саме з тотемом древні люди пов'язували своє існування і благополуччя. Частіше за все тотем був твариною, рідше рослиною. Тотемові приписували надприродні можливості, йому поклонялися.

Фетишизм – віра в надприродні властивості предметів і речей. В українській релігійно-міфологічній традиції фетишами – об'єктами релігійного поклоніння – уважали різноманітні амулети й талісмани. Так, чудодійною силою народна уява наділяла певні види каміння, яке нібито лікує від хвороб. Залишки фетишизму виявляються й у сучасному християнстві (культ хреста, ікон). Нині популярним є носіння різноманітних амулетів, оберегів та ін.

Отже, явища анімізму, тотемізму й фетишизму є підґрунтям для всієї української та світової міфології. Ці поняття переплітаються між собою; містять інформацію про життя, настрої, побут українців у давні часи; не є не є застарілими (у наш час вони набули нової виразності). Анімізм, тотемізм і фетишизм час від часу трапляються в житті кожного з нас, тому, на мою думку, їх не можна обмежувати лише культурою тих часів, яка існувала на українських землях багато століть тому.

Грушко В.
НТУ «ХП»

ТЕХНІКА ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

Для більшості людей виступ перед аудиторією видається нелегким завданням. Безумовно, переконати велику кількість слухачів значно важче, ніж переконати одного співрозмовника. Насамперед через те, що аргумент, переконливий для одного, може бути непереконливим для іншого: у кожного своя система цінностей і авторитетів.

Здебільшого страх перед публічним виступом виникає тому, що змінюється наша роль. У промові перед аудиторією, на відміну від повсякденної розмови, оратор знає, що повинен виголосити її до кінця. Він усвідомлює, що на нього одного цілком покладено відповідальність за зустріч з аудиторією і що його авторитет залежить від виступу. Саме тому передусім потрібно знати правила й принципи побудови промови,

а також чинники, які впливають на спілкування, уміти користуватися ораторськими прийомами.

Готуючи текст для публічного виступу, слід пам'ятати про суттєву різницю між писемним й усним його варіантами. Речення, значні за кількістю слів та ускладнені за будовою багатьма відокремленими членами речення, вставними і вставленими конструкціями, цілком можливі в науковій статті, монографії, але зовсім не бажані в лекції, доповіді, промові. На відміну від писемного, в усному тексті доречні питальні, окличні й риторичні, а не лише розповідні речення.

Не словесні, а смислові повтори необхідні в усному мовленні для наголошування основної думки, підкреслення ключового моменту й посилення враження від сказаного. Окрім повторів, використовують й інші способи привернення чи утримання уваги слухачів: зміна порядку слів (інверсія), градація (посилення), протиставлення (антитеза), оклична й питальна інтонації, риторичні запитання, пауза та ін. Висока мовна й голосова техніка дає змогу ораторові правильно інтонувати промову. За допомогою тонального забарвлення слів складаються протилежні за змістом речення: чи то піднесено-урочисті, чи то доброзичливі, чи то наказові, чи то зневажливі. Поза інтонацією немає ані побутового, ані художнього, ані наукового слова. Крім голосу, інтонації, для промовця певне значення мають його вираз обличчя, поза, міміка й жести як додаткові засоби виразності.

Оратор ще до початку виступу визначає свої цілі, які можуть передбачати інформування слухачів про щось нове, їх переконування, підготовування до визнання нового способу вирішення проблеми, спонукання до дії або бажання що-небудь змінити. Виступ не повинен містити більше семи основних ідей, бо велику кількість положень важко сприйняти. Необхідно спланувати добре структурований зміст промови, оскільки здатність успішного сприйняття мови у слухача зберігається протягом 15 хвилин. Особливу увагу слід приділити початку й закінченню промови. Перші слова мають налаштувати на аудиторію, зацікавити її, тому початок повинен бути яскравим. Завершальні фрази резюмують виступ, закликають до дії. Промовцеві варто слідкувати за аудиторією: як тільки бажаний результат досягнуто, можна завершувати виступ.

Дейл Карнегі запропонував кілька правил, дотримання яких зробить виступ успішним: 1) починати промову слід із сильним і наполегливим прагненням досягти своєї мети; 2) потрібно добре знати те, про що збираєтеся говорити; 3) виявляти впевненість; 4) необхідна й найважливіша умова – практика.

Стати майстром публічного виступу – це велике досягнення для того, хто цього забажає, тому що досягнуте відкритє йому двері в усі сфери нашого життя.

Довгаль М.
НТУ «ХП»

ЧИ ПОТРІБЕН УКРАЇНІ ПОЛІЛІНГВІЗМ?

Ми живемо на території сучасної України, яка тільки-но стала самостійною державою, розпочала довгий шлях самостійного економічного й політичного розвитку, крізь сторіччя зберігала для нас свій культурний спадок.

Україна була й залишається багатонаціональною країною. Тож, незважаючи на те, що державною мовою в Україні є лише одна мова – українська, територія її ніколи не була закута в ланцюги однієї мови.

Ще більше для розвитку мов національних меншин посприяд законпроект, що набрав чинності 10 серпня 2012 р. Цей закон передбачає офіційне використання регіональних мов у роботі місцевих органів влади, якщо на території проживає щонайменше 10% носіїв мови. У цього законпроекту відразу з'явилися як прихильники, так і ті, хто був категорично проти його прийняття. Основна вимога, висунута його супротивниками, полягала в тому, що через деякий час після прийняття цього закону російська мова здобуде статус державної мови, що ставить під загрозу існування української мови, мови культурної спадщини нашої країни. І незважаючи на переконання чинної влади, що ніякої загрози для української мови не існує, з кожним днем це питання серед населення постає все частіше й гостріше.

Саме тому зростає актуальність питання: «А чи потрібен нашій країні полілінгвізм на державному рівні?». Поділ країни на Східну частину та Західну все чіткіший, а це не може бути сприйняте як позитивне явище.

Я вважаю, що єдиний вихід, який може розставити усі крапки над «і» в цьому питанні, – усеукраїнський «мовний» референдум, тому що лише український народ має вирішити, якою мовою йому послуговуватися.

Завада І.
НТУ «ХП»

ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКА МОВНО-ЛІТЕРАТУРНА ПРАКТИКА ТА ЗБАГАЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ МОВИ